

'Aardrijkskunde anders' heette het eerste nummer van *Geografie Educatief* in 2000. Tien leraren en enkele leerlingen reageerden daarin op de vraag hoe het aardrijkskundeonderwijs er de komende jaren zou moeten uitzien. Aardrijkskunde moet concreter en herkenbaarder, was een veelgehoorde opmerking. En graag meer aandacht voor regio's en veldwerk. Is het aardrijkskundeonderwijs sindsdien veranderd? En waar staan we over tien jaar? Een reactie van eerder geïnterviewde leraren en nieuwkomers.

Aardrijkskunde

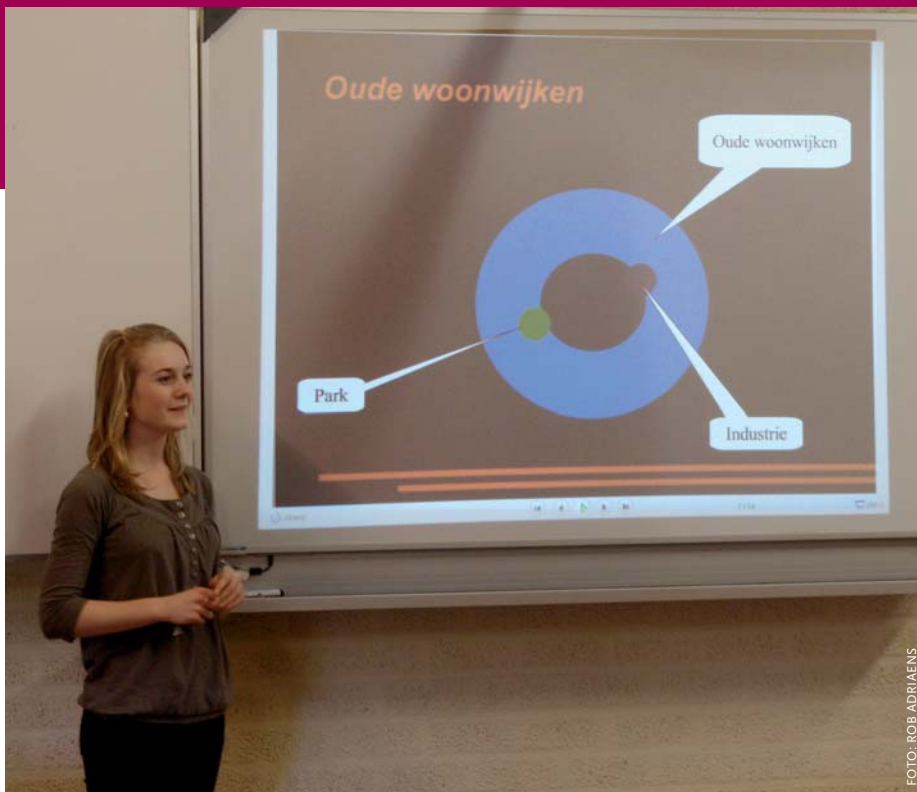
Nico Jan Valk

Docent aardrijkskunde havo/vwo
CSG Walcheren Middelburg

'De laatste tien jaar heb ik de schoolaardrijkskunde inderdaad zien veranderen. Er is meer regionale geografie gekomen in vooral de bovenbouw met Zuidoost-Azië, Indonesië, het Middellandse Zeegebied, waarin je ook de opgedane kennis uit het domein System

Nico Jan Valk

Het gebruik van multimediale techniek in de les neemt toe. Hier staat 6-vwo-leerling Sanne Adams bij het digibord van CSG Het Streek in Ede.

ziet de balans tussen fysische en sociale geografie in het nieuwe vmbo-examenprogramma er beter uit.

Wel een grote verandering is de introductie van het digitale schoolbord. Dat biedt fantastische mogelijkheden, al heb ik die nog niet helemaal onder de knie.'

Steven Boerma

Tot 2008 docent aardrijkskunde havo/vwo Gomarus College Groningen

'Tien jaar geleden zei ik dat leerlingen regionale geografie het leukst vinden, want dat is herkenbaar. En dat ze fysische geografie interessant vinden. Met de invoering van het nieuwe examenprogramma aardrijkskunde havo/vwo in 2007 hebben we echt een beter programma gekregen. Ik heb het begin meegemaakt en dat deed me deugd. Inderdaad gelukkig weer regionale onderwerpen! Het voortdurend kunnen gebruiken van nieuwe technische mogelijkheden als *Google Earth* en GIS deed het ook erg goed in de klas. De laatste leerlingen die ik had, in havo 4, vonden aardrijkskunde wel heel moeilijk. Ze vonden ook dat ze erg veel moesten doen in mijn lessen. Maar als je hun startpositie kende, was dat niet zo vreemd; ooit wel eens aardrijkskunde op het vmbo gehad? Aardrijkskunde is steeds meer gemarginaliseerd sinds het bij geen enkel profiel meer verplicht is. Ik denk dat ik op tijd gestopt ben. Je kunt wel een prachtig programma hebben, maar als onderwijsmanagers en politici het belang van je vak niet erkennen, heb je daar weinig aan.' >>

anders

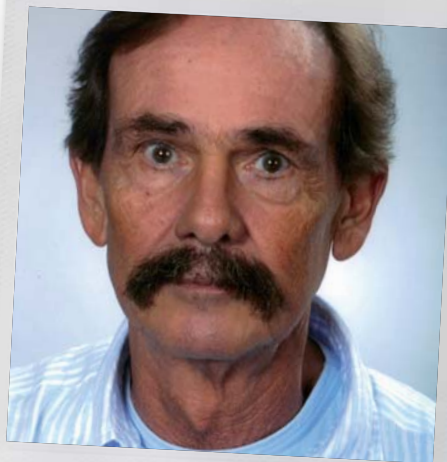
Aarde aansprekend kunt toepassen. Er is gelukkig ook meer aandacht voor de fysische geografie en de geologie gekomen, met meer samenhang. Dus de inhoudelijke kant van het vak is robuuster geworden zonder dat dit afbreuk doet aan de aandacht voor geografische vaardigheden. De laatste paar jaar is het gebruik van hulpmiddelen als de *beamer* en het digibord in een stroomversnelling geraakt. Bij ons op school wordt daarin behoorlijk geïnvesteerd en er zijn nu twee aardrijkskundelokalen mee uitgerust. Het is prachtig om met Power-Point lesstof toe te lichten, leerlingen een praktische opdracht te laten presenteren, *Google Earth* in te zetten, de site van de geologische dienst van de VS te gebruiken en nog veel meer; door de vele didactische mogelijkheden wordt het aardrijkskundeonderwijs er een stuk aansprekender door.

De komende tien jaar? De leraar zal een centrale rol blijven vervullen in het bijsturen, aansturen en motiveren van de leerlingen. Voor het goede verhaal en de uitleg van de stof is een goede leraar (met vakkennis!) onmisbaar. De digitale revolutie in het aardrijkskundeonderwijs zal voorlopig doorgaan, maar de technologie is een didactisch hulpmiddel. Het blijft boeiend!

Wijnand Douwes

Docent aardrijkskunde vmbo en vwo Kaj Munk College Hoofddorp

'Meer veldwerk graag riep ik tien jaar geleden. Dat kun je in je eigen schoolomgeving doen en hoeft niet veel te kosten, al moet er wel tijd voor zijn. Dat geldt nog steeds. Ik heb grote klassen en dan heb je helaas weinig tijd voor veldwerk. Erg jammer, maar misschien verandert dat de komende jaren. De afgelopen tien jaar is er inhoudelijk niet veel gewijzigd bij aardrijkskunde. Er is nog steeds weinig fysische geografie in 3 en 4 vmbo, terwijl onderwerpen als water en delfstoffen leerlingen meer aanspreken dan integratie. Gelukkig

Wijnand Douwes

Steven Boerma

Christiaan Steenstra

Docent aardrijkskunde havo/vwo
Christelijk Lyceum Zeist

'Prachtig zoals het nu is. Het nieuwe leerplan havo/vwo bovenbouw geeft goed weer wat ik met mijn vak wil. Ik geef nu met veel meer plezier les dan in de tijd dat aardrijkskunde thematischer was. Ook in de onderbouw probeer ik meer regionaal les te geven en gelukkig ondersteunen de nieuwe methoden me daarbij. De komende tien jaar zou ik meer ruimte willen hebben om in de bovenbouw af te wijken van het programma en ik zou met de onderbouw meer naar buiten willen. Multimedia is mooi, maar er gaat niets boven het echte werk buiten. Leerlingen op excursies delen van Nederland laten zien en leren kijken!'

Evelien Herps

Docente aardrijkskunde havo/vwo
Mgr. Frencken College te Oosterhout

'Met de invoering van de nieuwe Tweede Fase is de inhoudelijke kant van het vak erop vooruit gegaan. Leerlingen doen weer meer geografische kennis op en dat vind ik een goede zaak. Ook de verhouding tussen sociaal- en fysisch-geografische onderwerpen is verbeterd. Ik zou nog meer aandacht willen voor concrete voorbeelden uit de eigen omgeving en Nederland, vooral bij de fysische onderwerpen. Voor veldwerk moet je nog steeds zelf opdrachten maken, samen met je sectie. En jammer dat het Nederlandse land-

Christiaan Steenstra

schap uit het examenprogramma is verdwenen. Dat ons vak in de bovenbouw slechts (profiel)keuzevak is, leidt bij ons op school, zeker op het vwo, tot lagere leerlingaantallen bij aardrijkskunde. Er is sterke concurrentie van vakken die voor vervolgoopleidingen verplicht zijn. De schrale troost is dat de leerlingen nu gemotiveerd zijn en bewuster hebben gekozen voor het vak. Ik verwacht dat ict-opdrachten, digiborden en ELO's (elektronische leeromgeving, JvdS) een grotere rol gaan spelen de komende jaren. Voor een actueel en visueel vak als aardrijkskunde biedt dit veel mogelijkheden. Docenten moeten wel geschoold worden om die mogelijkheden te benutten. We moeten de toepassing van ons vak in de praktijk meer aan bod laten komen in de les, in de onderbouw, maar vooral in de bovenbouw. In welke beroepen komt aardrijkskunde terug en op welke manier? Wat kan ik in de 'echte wereld' met kennis van bijvoorbeeld demografie en waterbeheer?

En veldwerk zou een belangrijkere plek in het curriculum moeten krijgen. Het zou een enorme opsteker zijn als de positie van ons vak zou verbeteren, door bijvoorbeeld de status van het vak binnen de profielen gelijk te stellen aan een vak als geschiedenis.

Ik heb leerlingen in 5 havo en 6 vwo gevraagd wat ze graag veranderd willen zien in het aardrijkskundeonderwijs. Ze wilden meer verschillende regio's behandeld zien en meer werken met *Google Earth* en GIS. Over de onderwerpen lopen de meningen uiteen. Sommigen willen meer fysische onderwerpen, anderen vinden economie, politiek en cultuur het belangrijkste. Uiteindelijk zijn de

meesten het er wel over eens dat juist de combinatie van onderwerpen een completer beeld geeft van een situatie of regio en dat het zo moet blijven. Verder willen de leerlingen nog meer actualiteit in de les, terwijl ik al zo mijn best doe met de krant en internet. Het onderwerp klimaatvraagstukken vindt 6 vwo een goed voorbeeld van een actueel onderwerp.'

De trend is duidelijk: het leerplan aardrijkskunde is verbeterd, het is meer dan spijtig dat aardrijkskunde terrein heeft verloren in de bovenbouw havo/vwo, en digitale hulpmiddelen bieden aardrijkskunde nieuwe mogelijkheden om het vak beter voor het voetlicht te brengen. En over tien jaar? Gebruiken leerlingen dan nog schoolboeken en papieren atlanten? Waarschijnlijk zal het gebruik van digitale leermiddelen verder toenemen. De snelle ontwikkeling op dit gebied de laatste paar jaar is daar al een voorbode van.

Maar uiteindelijk komt het aan op de vakinhoud: leerlingen een geografisch wereldbeeld leren verwerven, gebieden in perspectief leren zien en een kijk op een veranderende wereld bieden. Dat betekent een combinatie van vakkennis en vaardigheden. Goede leraren zijn daarbij onmisbaar. Zij hebben het overzicht om leerlingen de weg te wijzen. Anders leren kijken naar een wereld die steeds anders is. Daar heeft iedereen aardrijkskunde voor nodig, nu en straks.

Er is nog heel veel te doen en er gebeurt al heel wat. Het KNAG is druk bezig het vak naar buiten te promoten. Het Expertisecentrum aardrijkskunde werkt aan de versterking van de lerarenopleidingen. Zeven onderzoekers zijn bezig met empirisch onderzoek naar het aardrijkskundeonderwijs. Via de Olympiades en de Geoweek geven we ons visitekaartje af – om maar eens paar dingen te noemen. Laten we één ding afspreken. Dat we niet meer terugkijken en klagen dat geschiedenis het veel beter doet dan aardrijkskunde. Laten we dit decennium vooruit kijken en onze energie stoppen in het laten zien van wat aardrijkskunde in huis heeft. Ons vak is zo goed te concretiseren en visualiseren. Aardrijkskundige kennis en vaardigheden doen er wel degelijk toe. Niet te bescheiden. Go geo! •

Evelien Herps